

מראי מקומות - ראש השנה

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

ד.

קורא לו תגר וכו', אבל עכו"ם וכו'. וכ' הריטב"א שישאל אם אינו נשכר בעוה"ז, אינו חושש, לפי שהוא מאמין בעוה"ב, אבל רשע כשאינו נשכר, מקלל אלוהים.

ה. רגל שבו ר"ה לרגלים

פירש רש"י, רגל שהוא בחודש הנכנס בא' בניסן, הוא ר"ה לרגלים. משמע, שלעולם ר"ה לרגלים הוא ט"ו בניסן, אלא שר"ח ניסן הוא תחילת החודש שבו ר"ה זו. אולם הריטב"א כתב, שא' בניסן הוא ר"ה לרגלים, שבו הרגל שהוא תחילה לרגלים, ומשמע שסובר שר"ח עצמו הוא ר"ה לרגלים.

ו. נפקא מינה לנודר למיקם עליה בבל תאחר

הקשה הפני יהושע, מהי הנפקא מינה למעשה, והרי חייב להביאו מיד ברגל ראשון. ואם לענין חיוב מלקות, הרי בל תאחר אינו חייב מלקות משום שהוא לאו שאין בו מעשה. ותירץ, שהנפקא מינה היא לענין העשה של ובאת שמה שאינו עובר אלא ברגל ממש, אבל אם עבר הרגל ולא הביאו, או נאנס ולא היה יכול להביאו, או שאינו מחוייב לעלות לרגל, כזקן או מי שאין לו קרקע, אינו עובר אח"כ, ויכול להמתין להביאו עד הרגל הבא. אבל כשהגיע רגל ג', ועובר על בל תאחר, הרי הוא כבר עובר בכל יום, כדאי"ל לקמן (ג).

ובמהרצ"ח כתב לחדש שמי שטימא עצמו במזיד קודם הרגל, וממילא אינו יכול להביאו, נחשב כעובר בל תאחר במעשה, וחייב מלקות [וצ"ע שהרי יכול לשלוח הקרבן ע"י אחר, ומדוע בכך שנטמא חשוב כעובר על בל תאחר ע"י מעשה].

ז. אחד הנודר ואחד המקדיש ואחד המערך

הקשה הטורי אבן, מדוע נקט ג' אופנים של קדשי בדק הבית, ולא הביא אופן של קדשי מזבח. והאריך בזה, וסיים שדעת ר"ש שפעמים משכחת ד' וה' רגלים, זהו רק בקדשי בדק הבית, דאילו בקדשי מזבח מודה שעובר על בל תאחר בשנה בלא רגלים, וא"כ לא שייך אופן שעובר רק בד' או בה' רגלים, ולכן נקטה הברייתא רק קדשי בדק הבית.

ח. צדקות

מבואר בסוגייתנו, שיש בל תאחר בצדקה, ומבואר בברייתא שעובר בזה אחר שעברו ג' רגלים. ויש בזה ג' דעות בראשונים. א. דעת התוס', שאם קיימי עניים לפניו מבואר בדברי רבא להלן (י) שעובר מיד בכל תאחר, אבל אם אינם לפניו אינו מחוייב לחזר אחריהם עד שיעברו ג' רגלים.

ב. הרשב"א הקשה על זה, שהרי התורה נתנה ג' רגלים לקרבנות כדי שלא להטריח עליו, וכשקיימי עניים אין טורח, ולכן חייב מיד, א"כ מי שנמצא בירושלים, יש לומר שחייב מיד, שהרי יש לפניהם בית המקדש וכהנים. ועוד, שהרי

המשך בעמוד הבא

א. האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני וכו' הרי זה צדיק גמור

פירש רש"י, אם רגיל בכך. כלומר, שמחמת מה שאומר כן פעם אחת ודאי אינו משווהו צדיק גמור, אלא הפירוש הוא שאם רגיל לעשות צדקה, אפילו אם אומר על מנת שיחיה בני הרי זה צדיק גמור. וברש"י בפסחים (ח) פירש שהרי זה צדיק גמור היינו בדבר זה, שאין אומרים שהרי הוא עושה שלא לשמה, אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה, אף שמתכוין אף להנאת עצמו, וכעיי"ז ברש"י בב"ב (ט). וכן מבואר בדברי הר"ח שכתב "הרי זה צדקה גמורה".

ב. בשביל שיחיה בני וכו'

הקשו התוס', שהרי איתא באבות (פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, וא"כ כיצד אמרו שהוא צדיק גמור. ותירצו, שזה דוקא באומות העולם, שתהוין על הראשונות. וכתב המהרש"א שאין הכוונה לגויים, שאין סברא שהמשנה מדברת דוקא באומות העולם, שהרי צדוק ובייתוס ישראלים היו וטעו בדבריו, אלא כעין אומות העולם. ובערוך לנר כתב תירוץ אחר על קושיית התוס', שאין לשמש הרב ע"מ לקבל פרס, רק אם רוצה הפרס בשביל עצמו, אבל אם מבקש הפרס כדי שיוכל לשמש את הרב יותר, הרי זה דבר טוב. וא"כ, י"ל שבמשנה באבות מדובר במי שרוצה הפרס בשביל עצמו, וזה שאומר ע"מ שיחיה בני או ע"מ שאזכה לחיי עוה"ב, הכוונה כדי שיוכלו הוא ובניו להודות להקב"ה ולשבחו לעולם ועד, ולכן צדיק גמור הוא. ומה שהקשו על דריוש, י"ל שהוא בקש אריכות ימים לו ולבניו כדי שיהיו יכולים להטיב לכלל ישראל.

ובפנ"י הביא בשם דרשות הר"ן שיש חילוק בין חסיד לבין צדיק, ולפי זה מיושב שמה שאמרו באבות שלא לעבוד על מנת לקבל פרס, היינו למעלת חסידות, וכמו שאמרו (ב"ק ה) האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דאבות, ומה שאמרו כאן אינו אלא שהוא צדיק גמור, אבל חסיד אינו. והרמ"א (יו"ד ר"כ ט"ו) כתב שהאומר אתן סלע לצדקה על מנת שיחיה בני ואם לא יחיה לא אתן, אף שעובד על מנת לקבל פרס, מ"מ אם לא יחיה הוא פטור. והגר"א שם ציין לדברי התוס' כאן, וכתב שבחנם דחקו התוס', ואולי כוונתו שמדברי הרמ"א נראה שאינו נקרא ע"מ לקבל פרס אלא ככופל דבריו.

ג. כאן בישראל כאן באומות העולם

המהרש"א בב"ב (ט) הקשה כיצד מצינו דבר שהוא מותר לישראל ואסור לעכו"ם, וסיים, ויש ליישב.

ד. כאן בישראל כאן באומות העולם

פירש רש"י, ישראל לבו לשמים, ואם מריעין לו בחייו אין

ד. (המשך)

בישוב שיטת התוס', כתב הקהלות יעקב (סי' ג') שיש לחקור בעיקר גדר של כל תאחר, האם החיוב הוא באמת להביאו מיד, וכשאינו מביאו מיד הרי הוא מאחר, אלא שהתורה לא חייבתו בלאו עד שמאחר ג' רגלים. או שמתחילה נתנה לו התורה ג' רגלים להביא קרבנו, ואם לא הביא באותו זמן, אז הוא מאחר ועובר בכל תאחר. והביא דברי התוס' לקמן (י). שהקשו על מה שאמרו ממשכנין בעולה ושלמים ולא בחטאות ואשמות, ממנה נפשך, אם זה קודם ג' רגלים הרי גם בעולה ושלמים אין למשכנו, ואם לאחר ג' רגלים אפי' חטאות ואשמות צריך למשכנו. ומבואר שסברו שקודם ג' רגלים אינו מאחר כלל, אלא יש לו זמן להבאת הקרבן. והדין של 'ובאת שמה' אינו מחייב בנדה, אלא שכיון שיש לו קרבן בביתו יש עליו דין שצריך להביאו, אבל אין הפשט שהנדר מחייבו ברגל ראשון, וממילא אין שייך לומר דאיחר נדרו. והוסיף שבחיובי ממון אינו כן, אלא מיד כשתובעו התובע הרי הוא חייב. ונחלקו הראשונים בגדר נדרי צדקה, ששיטת הרא"ש שהם כחיובי ממון, והרשב"א סובר שאינם כחיובי ממון. וביאר שדעת התוס' כהרא"ש, והואיל וקיימי עניים, ממילא חייב מיד כשיש שם תובע, ועובר על כל תאחר מיד. אבל הרשב"א לשיטתו, שאין לזה דין חיוב ממון, והרי זה ככל נדה, ודינו בג' רגלים. וכשלא קיימי עניים, אין כאן תביעת ממון, ואין כאן אלא נדה, וממילא אינו חייב עד לאחר ג' רגלים.

הוא מחוייב להביא הבהמה לקרבן ברגל הראשון, משום ובאת שמה והבאתם שמה, וא"כ, הרי הוא מחוייב לבוא לירושלים בשביל חיוב זה, ואיך שייך לומר שאין מטריחין אותו. ועוד, שאם הטעם הוא משום טורח, מה החילוק בין ג' רגלים כסדרן או שלא כסדרן. וכתב לבאר שאין כוונת רבא שעובר בלאו של כל תאחר מיד, שהרי גזירת הכתוב היא על כל תאחר שאינו עובר עד ג' רגלים, אלא הכוונה היא שעובר בעשה של מוצא שפתיך תשמור, ועל זה עובר מיד. ומה שאמרו בגמ' שהיתה סברא שכיון שכתוב בענין הקרבנות יש לה ג' רגלים כקרבנות, לא דקדקו, ובאמת היה לו לומר רגל אחד, כמו העשה של הקרבנות [ולכאן] צ"ע, שהרי המצוה של ובאת שמה אינו העשה של מוצא שפתיך תשמור, ומדוע סברו שאינו עובר על העשה של מוצא שפתיך מיד. ועוד, מדוע באמת אינו עובר על מוצא שפתיך כשאינו מקריב הקרבן מיד. ויתכן ש'ובאת שמה' הוא גילוי במצוה של 'מוצא שפתיך' כלפי קרבנות].
ג. שיטת הר"ן (ס'א), שדבר התלוי במקדש חייב לאחר ג' רגלים, ואם אינו תלוי במקדש חייב לאלתר, ואין בו ענין של ג' רגלים כלל. ובקיימי עניים חייב מיד אם אינו נותנו להם, ואם לא קיימי עניים צריך להפריש מה שנדר מיד, ולהניחו עד שיבואו עניים.

ז. גדר כל תאחר וישוב שיטת התוס'